

A nyakkendő múltja és jelene

Kutasi Csaba

**A nyakkendő több mint 2200 éves múltra tekint vissza. A hosszú nyakkendő ma is a férfidivat szer-
ves tartozéka, csokornyakkendő változata szintén
lényeges része az alkalmi viseletnek. A megfelelő
alapanyag-választék, a számos szín- és mintavariá-
ció, a tökéletes formájú nyakkendő, a csomóköté-
sek széles skálája, az ing nyakvonalához kifogás-
talanul igazodó „kraváti” mind-mind hozzájárul a fér-
fiú eleganciájához. Persze fontos a viselő egyénisé-
géhez, az öltözkészéhez optimálisan illeszkedő nyak-
kendő megválasztása, hogy méltósággal vagy éppen
lezserül hordva keltsen kedvező benyomást.**

A nyakkendőszövetek gyártása – a hazai textilipar
sajnálatos drasztikus leépülése következtében – telje-
sen megszűnt Magyarországon. Import alapanyagokból
azonban nálunk is több cég konfekcionál nyakkendő-
ket. A nyakkendő klasszikus divatcikk, ennek megfele-
lően a választékban az egyedi (exkluzív) és a sorozat-
gyártáson alapuló tömegdivat-termékek egyaránt fellel-
hetők. Számos idézet és mondás utal ennek az öltözké-
kiegészítőnek fontos és kevésbé fontos szerepére, pél-
dául:

„A jól megkötött nyakkendő az első fontos lépés az
életben”;

„Az egyenes gerinc fontosabb, mint a divatos nyak-
kendő”;

„Egy férfi csak nyakkendőben néz ki rendesen”;

„A nőknek megérzéseik vannak, a férfiaknak nyak-
kendőik”;

„A nyakkendője elárulja, hogy viselője mennyit ér”;

Egyesek úgy fogalmaztak: „Az öltönyökre, cipőkre
vagyongot költenek néhányan, ugyanakkor a
nyakkendőnél megtorpannak”;

„Napjainkban a nyakkendő beszédes legyen”.

A stílusos higgadtság és a jó ízléssel párosított
hanyag elegancia a megfelelő nyakkendő és csomó ki-
választással, a hozzá igazodó díszsebkendővel érhető
el – tartják az öltözködéskultúrával foglalkozók.

Történeti visszpillantás

A nyakkendő történetét kutató szakemberek 1974-
ig megegyeztek arra, hogy a nyakkendő római eredetű.
Traianus 113-ban Rómában emelt 30 méter magas,
győzelmi márványoszlopán 500 alakzat örökíti meg a
barbárok elleni háború főbb epizódjait. Ezen több har-
cos visel nyakkendőszerű sálfélét, amely a nyak előtt
megkötve a mellvédpáncélba illeszkedik, hogy védjen a
nehéz páncél nyomásától. Ez a „focales” számított tehát
hosszú ideig a nyakkendő őseinek.

A már említett 1974-es esztendő extra leletekkel
szolgált az utókornak, amikor kínai parasztemberek
Kína egykori fővárosa közelében, Hszenben kútásás
közben megtalálták az égetett agyag figurákból álló
7500 fős hadsereget, amit annak idején az első kínai
császár, Si Huang-ti temetkezési helyének őrzésére állí-
tottak fel. Az i. e. 220-ban készített szoborkatonák
mellvédjeibe illesztve, a nyakrésznél jól láthatóan ott
van az a bizonyos széles *textília* (redőzetei is jól kivehe-
tők), így a nyakkendő ősi bizonyítéka erre az időre ve-
zethető vissza (1. ábra).

1. ábra. A kínai agyagkatonák nyakukban
a nyakkendő őseivel

XIV. Lajos, a Napkirály természetesen mit sem tu-
dott a nyakkendő agyagharcosokról, azonban a horvát
lovasok nyakkendőire hamar felfigyelt. Az 1650-es
években ez a fehér színű bojtokkal ékesített nyakkendő
tűnt fel Párizsban, amelyet a király udvarában szolgál-
latot teljesítő horvát katonák hordtak. A legenda sze-
rint a király hadügyminiszterét bizta meg azzal, hogy
szerezzen be néhány ilyen kendőt, ekkorra eredeztethe-
tő a nyakkendő több európai nyelvben meghonosodott
elnevezése: *cravate* (francia), *cravatta* (olasz), *kravata*
(szlovák), *cravat* (angol), *Krawatte* (német) stb. – amiből
a mi *kraváti* szavunk is származik –, a horvát nemzeti-
ségre utalva (Croatia). A katonai ruhadarab hamarosan
megjelent értékes csipkéből előállított formában az ud-
vari nemesség körében is, a Napkirály a nemesség jelé-
vé tette a „cravate”-t. Ezzel az uralkodót az igazi hosszú
nyakkendő „ősapjának” is tekintik. (Az akkori igényes
férfidivat részévé vált a csipkés nyakbavaló mellett az
ilyen jellegű mandzsetta és zsabó is.)

Egy másik, hosszú ideig hódító nyakkendőviselet is
katonai eredetű. Az angolok váratlan hajnali támadá-
sakor (1692-ben) a franciák nem tudták nyakkendőiket
szabályosan feltenni és csomóra kötni, csak áthúzták a
zubbony egyik gomblyukán. Közel 50 évig ez volt a mó-
di, így hordták a nyakkendőt az akkori férfiak. A fran-
cia forradalom idején eltűnt a csipkebetétes nyakdísz,
rövid ideig nagyméretű szövetnyakkendők kerültek az
extra magas inggallérokhoz.

Az igazi nyakkendő kultusz az 1800-as évek elejére
esik, a fehér nyakkendőket „szalvéta-divatként” emlege-
tik, majd megjelent a fekete változat. Ekkortól a nyak-
kendő megkötése (csomózása) külön művészetté vált,
sokszor ehhez már nélkülözhetetlen a komornyik köz-
reműködése (akiket arannyal fizetnek meg a különleges
nyakkendőcsomó titkának őrzéséért). 1827-ben már
tankönyvként jelent meg Balzac kisenciklopédiája (kéz-
zel rajzolt ábrákkal) a nyakkendőkötés művészetét ösz-
szegezve. 1845-ben az Orlean-Club külön szabályzatot
ad ki, miszerint tagjainak keskeny nyakkendőt kell
hordaniuk, az új formát „Four-in-hand” nével illették
(az előkelő kocsi elegáns hajtójának a lovakat négy
gyeplővel kellett irányítania). Az újabb nyakkendő mo-
dell a „Regate” nevet kapta, ezt eleinte a jacht- és vitor-
lásversenyeken viselt sportos blézerekhez hordták.

A második világháború után, az 1960-as évek közepéig a nyakkendő igen egyszerű volt, egyáltalán nem volt feltűnő. A majdhogynem unalmas nyakkendők világában a kötött ill. a keskeny bőrnyakkendők jelentettek némi változatosságot. A hippi korszak trapéznyakrágjai, széles hajtású ruhadarabjai akár 15 cm széles, feltűnő mintás, tarka nyakkendőket követeltek. Később a nyakkendőfajták és színeik a társadalom hierarchikus szerkezetét is igyekeztek visszatükrözni.

A *csokornyakkendő* 350 éves múltra tekint vissza, a Napkirály kegyencnőjét tartják feltalálójának. A bájos szerető, Louise de La Vallière hercegnő pillangó formára kötött „cravate”-ban is megjelent (innen ered a nagy méretű csokornyakkendő francia *lavallière* elnevezése). A kedvenc kendő végére kis ékszer, medalion, melltű, vagy akár parányi óra került díszítésként. Többféle modell fordult elő, így pl. a *lavallière*, *fliege*, *papillon* (lepke) és a többiek (fehér frakkcsokornyakkendő stb.). Megkötésében a rafinált módszer (Giacomo Casanova, 1750), a lazán és hanyagul viselt (Lord Byron, 1808) megoldás egyaránt előfordul (utóbbit a XIX. század zenészeinek, költőinek jelképévé vált). Emlékeztet Franz Schubert magas gallér fölött hordott Virgo csokornyakkendője, vagy akár később a híres filmsztárok (Charlie Chaplintól Frank Sinatraig) „Bowtie” (így hívják a csokornyakkendőt az USA-ban) viselete. Hasonlóan híressé lett Churchill „papillon”-ja, ez a csokornyakkendő a szabadság szimbólumává vált. Ugyanígy megemlítené a fekete papillon, mint a hosszú ideig hódító elegancia kelléke. Ezt sokáig csak a szalonkabáthoz lehetett viselni (1900-ban VII. Eduárd merte a hagyományos öltözékekkel kombinálni).

A nyakkendő-történet nem lenne teljes a *bűjtött nyaksál* megemlézése nélkül, amely a kezdeti és a ma használatos hosszú nyakkendők közötti átmenetet képezi. Ez az öltözék kiegészítő hegyben végződő szélesebb felületből és a megkötésre alkalmas keskenyebb pántrészből épül fel. Az ing nyakában viselt ruhadarab extravagáns divatos díszítő kelléknek számít napjainkban is. Persze ide sorolandó a *plasztron* (valamikor a zsakett elegáns kelléke, a fehér nyaksál arany rojtokkal), ill. a *rendezvous* (főleg a bonvivánok által viselt, állítólag erotikát sugárzó csomóval).

Napjainkban általános szabályként tekinthető, hogy a nyakkendő legyen kellő szélességű és megkötve is érjen le legalább a nadrág övpántjáig (a nadrágba csúsztatott nyakkendővég is előfordulhat). Az alapszövet díszítőelemeinek milyensége és elhelyezkedése harmonizáljon a viselt öltözékekkel, továbbá az inggallérhoz igazodó csomóval kössék meg.

Régebben a férfiak a nyakkendő színéhez, mintázatahoz igazodó *diszzsebkendőt* helyeztek el zakójuk felső zsebében. Ez ma már kiment a divatból, csak néhány, pl. németországi úridivat-üzlet ajánl ilyen kombinációt). A divatdiktátorok szerint azonban a harmadik évezred elegáns férfinak hord diszzsebkendőt, ügyelve a nyakkendőhöz és a zakóhoz illő, jól megválasztott, azokkal harmonizáló szín(ek)re. A legviszafogottabb divatos benyomást a hivatalos alkalmakkor is a zakó zsebben lazán álló fehér selymekendő kölcsönzi az öltözködés kultúrával foglalkozó szakemberek szerint. A stílusos higgadtság és a jó ízléssel párosított anyag

elegancia a megfelelő nyakkendő és csomó kiválasztásával, a hozzá igazodó diszzsebkendővel érhető el.

Miből készül a hosszú nyakkendő?

A hosszú nyakkendő átlagosan 135–144 (átlagosan 140) cm hosszú, a legszélesebb részén kész állapotban jellemzően 7,5–11, leggyakrabban 8,5–9 cm széles, de szélessége a mindenkor divat függvénye (napjainkban például keskenyedés tapasztalható). A nyakkendőszövetet számos tulajdonsággal lehet jellemezni:

- Alapanyaga lehet hernyóselyem vagy selyem jellegű szintetikus fonal (jellemzően normál ill. mikroszálas poliészter multifilament), gyapjú, gyapjú/viszkóz keverék, vagy pamutszövet. Ritkábban kötött vagy horgolt nyakkendők is előfordulnak, ezek jelenleg nem használatosak.

- Fontos a szövéshez felhasznált fonalak finomsága; többnyire 10 tex lineáris sűrűségű fonalakból, készülnek a nyakkendőszövetek.

- A nyakkendőszöveteket alapkötéssel, vagy nyüstös ill. jacquard-technikával készítik. Ami a szövetszerkezetet illeti, az „egyszeres” (egy lánc- és egy vetülék-rendszer), valamint a „másfélszeres” (1 lánc és 2 vetülék, vagy 1 vetülék és 2 lánc rendszerű) változatok terjedtek el. A fonalsűrűség 100 mm-re vonatkoztatva jellemzően 860/400 (átlagos, azaz középnehéz szövetet alapul véve).

- A területi sűrűség könnyű nyakkendőszöveteknél 110 g/m² alatt, középnehéz szöveteknél 110–160 g/m² között, nehéz szöveteknél 160 g/m² felett van.

- Ami a mintázatokat illeti, mintásan szövött ill. ma már gyakran digitális nyomással díszített nyakkendőkkel találkozhatunk.

Nyakkendő mintázatok

Az öltözködésben a nyakkendő szerepe a figyelemfelkeltés. Az egyéniséghez, hangulathoz, környezethez, a viselet többi részéhez való igazodás, ill. a felhívó jelleg kellő megjelenítése természetes kritérium az elegancia érdekében. Éppen ezért meghatározó az alapanyagul szolgáló szövet szín- és mintavilága. Ennek a sokszínűségnek a rendszerezése sem egyszerű feladat, talán a díszítőelemek jellege, ill. a mintázat elhelyezkedése szerinti besorolás biztosít aránylag kellő eligazodást.

1. Mintázatok a díszítőelemek jelleges, formája szerint

1.1. Klasszikus kategória

a) Egyszínű alapanyagok. A nyüstös szövés mellett jacquard-technikával szőtt, valamint az alapkötésű és egyszínűre színezett termékek egyaránt ide tartoznak.

b) Csíkos minták (tarkánszövés ill. nyomással kialakítva).

c) Geometrikus mintázatok (négyzög, sokszög, ovális alakzat, körív jelleg stb.).

d) Pöttyös (méretben, elrendezésben, színösszeállításban rendkívül nagyszámú variációval).

e) Törökmintás motívum (a közismert alakzat a datolyapálma fiatal hajtásának leegyszerűsített és stilizált ábrázolása).

2. ábra. Nyakkendő vegyészeknek

f) Skótkockás (a szintén jól azonosítható tarkánszött jelleg közvetlenül, vagy egyéb mintaelemekkel kombináltan kerül a díszítő motívumok középpontjába).

g) Kézi festéssel, egyedileg mintázott nyakkendők.

1.2. Figuratív kategória

a) Sport, vadászat, egyéb tematikus díszítőelemek (a futball-labdától a védett állatokig; szakmai szimbólumok, pl. a vegyszereknek a periódusos rendszer stb.) (2. ábra).

b) Növény és gyümölcs motívumok.

c) Bohókás, vicces ábrázolással kapcsolatos figurák (ezeknél az abszolút figyelemfelkeltés a motíváló tényező).

d) Amerikai minták (a hawaii-szigeteki pálmafától az egyéb feltűnő, merész –

„bold-look” – mintázatokig, amelyek szerepe a feltűnő külső közvetítése).

e) Művészi motívumok (szakavatott művész által tervezett mintáktól a híres festmények, mozi jelenetek megjelenítésén át a filmsztárok szövetre varázslásáig).

f) A cégarculat ill. közületi megjelenítés kategóriája (a megrendelő logója, ábra jellegű bemutatkozása, felirata, egyéb arculatot kifejező külsőképi megnyilvánulása dominál a mintázatban).

2. A mintázatok elhelyezkedése

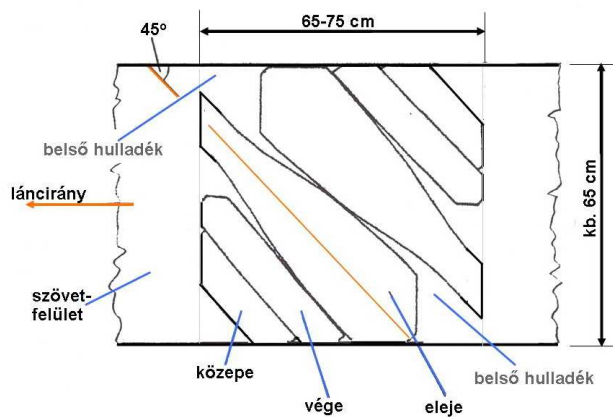
a) Az ún. szőnyegmintázatok (egyes zsánereik bélyegmintaként szintén ismertek) közös jellemzője, hogy az aránylag kisméretű mintaelemek a nyakkendő elejétől a végéig, az egyik oldaltól a másikig szabályosan ismétlődnek (a legkedvezőbb szabást, ill. költségkímélő gyártást biztosítva).

b) A nagyméretű mintázatok a nyakkendő egész felületét kitöltő motívum jellemzi, kiterjedése miatt nem ismétlődik).

c) Speciálisan elhelyezett minták (pl. a nyakkendő megkötése után a csomó alatt, valamint a zakóhajtóka kereszteződésénél dominál a minta; ez a változat igényli a leg gondosabb tervezést).

Hogyan készül a hosszú nyakkendő?

A nyakkendők, mint konfekcionált termékek előállítására speciális ruhaipari feldolgozást igényel. Mind az alkatrészek és kellékek, mind a műveletek, továbbá a felhasznált gépi eszközök döntően eltérőek a textilruházati iparban szokványos eljárásoktól, berendezésektől. A színvonalas nyakkendő általában 3 részből áll (eleje, vége és középrész), anyaga az ún. főanyag, amit merevítő közbélés egészít ki, az eleje-alja és -vége részénél selyem- (ill. selyem jellegű) bélésszövetből készül. A készre varrt nyakkendőn bevarrt címké(ke)t találunk. A közepes minőségű, olcsóbb nyakkendőknél gyakori a 2

3. ábra. Elvi példa a hosszú nyakkendő felfektetésére

darabokból történő szabás, összeállítás.

A gyártási folyamat főbb lépései a következők:

- **Terítés.** Általában a 65 cm (esetenként, pl. külföldön 76 cm) széles méteráruból 40–50 lapos terítéket készítenek, tükrös kétirányú és többdarabos felfektetést alkalmazva. Ez a nyakkendő alkatrészeinek minden darabját tartalmazza, 180°-ban elfordítható. Lényeges a 45°-os fonálirány betartása (minden alkatrészt 45°-os szögben kell elhelyezni; többek között így a legkevesebb a hulladékképződés is (3. ábra).

- **Szabás.** Jellemzően hőérzékeny papíros terítékrajz segítségével végzik a teríték alkatrészeinek rendkívül pontos kivágását, általában körkéses szabásgéppel (az ún. nagyoló szabás történhet szalagkéses berendezéssel).

- **Toldás.** Az eleje-, közép- és végrészek összedolgozását gyorsvarrógépeken, hurokoltos varratokkal végzik. A varráshoz általában font poliészterfonalakkal álló cérnát használnak. A cérnavágós, stopmotoros varrógépek, továbbá az erre a célra kifejlesztett varróautomaták alkalmazása főként a sorozatban készülő divatnyakkendők gyártásánál vannak elterjedőben.

- **Bélelés.** Az eleje-alja, ill. a végrész befejező szakaszán található selyem- ill. selyem jellegű bélést általában erre rendszeresített célgéppel (automatával) rögzítik.

- **Csücsközés.** A hegyben végződő részek optimális kialakítására általában automata szolgál.

- **Vásznazás.** A pl. poliészterszövetből készült és a rendeltetésnek megfelelően kikészített alkatrészt („betétvázon”) egyedi fércelő megoldással rögzítik, általában automata célgéppel.

- **Pontozás.** A fércelő cérna rugalmas rögzítése (pl. a nyakkendőt ért közös igénybevételnél ez a többlet teszi lehetővé az után engedést, elkerülve a vásznazást rögzítő varrat szakadását).

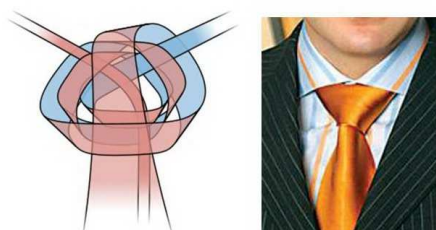
- **Forgatás.** Kézzel vagy géppel történhet, ekkor nyeri el a viseléskor ismert formáját a nyakkendő.

- **Címkézés.** Részben a márkajelzés elhelyezése hátul, amely általában a vég-rész bujtatását is biztosítja a megkötés után (ez utóbbira esetenként sajátanyagos külön bujtató pántot helyeznek el). A félbehajtott kezelési-jelképsort ill. az összetételt tartalmazó (általában szalagszövőgépen készült) textílcímke rögzítését a „selyem-bélés” bevarrásakor végzik el a végrésznél (kissé pongyolán „selyembélés” kifejezéssel használják a mesterséges fiamentfonalából szőtt béléskelméket is).

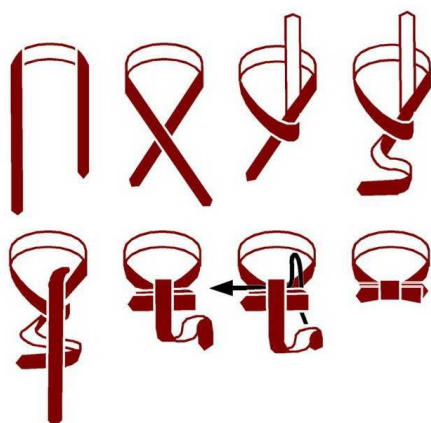
- **Vasalás.** Az elejét, ill. végét mindenképpen vasalják, a teljes termék simító megmunkálására az alapanyag sajátosságai szerint kerül sor.

4. ábra. A windsor-csomó kötése

5. ábra. A windsor-csomó képe

6. ábra. A csokornyakkendő kötése

7. ábra.

a) Köthető, b) előre kötött csokornyakkendő

- **Csomagolás.** A megrendelő igényei szerinti kiszerezés, ill. egyedi adjusztálás.

Készülnek természetesen kizárólag kézimunkával előállított nyakkendők is (pl. valódi aranyszállal burkolt fonállal átszőtt gyapjúanyagú öltözék kiegészítők), ill. műalkotásnak számító, sorszámozott és monogrammal ellátott „dizájner-kravátlík”.

A nyakkendőcsomó

A nyakkendők mintázata, alapanyaga széles skálát kínál a gyártónak, forgalmazónak egyaránt, így érhetően nagy választék áll a vásárló rendelkezésére. Ezt a sokszínűséget fokozza a csomókötés több variációja, amelyet a nyakkendő viselője jártassága szerint művelhet, amikor megkötö a nyakkendőjét. A nyakkendőcsomó milyensége is a személyiség kifejezés egyik fontos eszköze. A teljesség igénye nélkül bemutatunk néhány jellegzetes nyakkendőkötiesi módot:

- **Egyszerű csomó.** A gallérnál kissé aszimmetrikusan elhelyezkedő csomót egyszerűsége miatt a kezdőknek is ajánlják, a megkötés jól megjegyezhető (amikor összeállt a csomó, óvatos meghúzással és nyomkodásos-formázással simítható az inggallérhoz).

- **Dupla csomó.** Kettős kötéssel készül, főleg az átlagosnál hosszabb, béleletlen ill. könnyebb változatok esetében alkalmazható, esztétikus és tömött csomóformát elérve (a csomó kellő eligazításával úgy formázandó, hogy látszódjon a dupla kötés).

- **Windsor-csomó.** A klasszikus nyakkendőcsomók gyűjtőneve, többféle változata terjedt el. A nyak körüli hurokpátnál a széles vég kettős megkötésével szimmetrikus csomó érhető el (a „fél-windsor” csomóval a legtömörebb megkötés produkálható közepnehéz és nem túl hosszú nyakkendők esetében). (4. és 5. ábra.)

- **Amerikai csomó.** Az USA-ban elterjedt, Shelby elnevezéssel szintén ismert kötiesi formát a rövidebb és nehezebb béllel ellátott nyakkendők csomójaként emlegetik (külsőképpen a windsor-csomóhoz áll közel).

- **Keresztezett csomó.** A nyakkendővégek keresztbefektetésével indul a kötés (innen az elnevezés), a baloldalon levő széles véget a keskeny alatt jobbra megkerülve vezetik át. (Régebbi időkre visszanyúló csomó egy svéd nyakkendőkészítőtől származik.)

- **Szabad stílust követő csomó.** Több csomózási formából kialakított kötiesi mód, pl. az egyszerű és a windsor-csomó ötvözte (a vastagabb alapanyagból készített nyakkendőre mérsékelten vastok csomó köthető).

- **Klasszikus csomó újabb változata.** Finom csomóként is emlegetik, az egyenlő oldalú háromszöghöz közelítő alakzat a közepnehéz nyakkendők karcsúan ható megkötési módja.

- **Átlós csomó.** Ez az elnevezés egyértelműen különleges, egyúttal nehezen kivitelezhető csomót takar (a csomó úgymond fejjel lefelé álló derékszögű trapéz befoglaló idomra utal, amelynek a 90°-os szögénél levő csúcspól induló átló vonalában fut a nyakkendő szélesebbik végének kontúrja).

- A **csokornyakkendők** megkötése igencsak bonyolultnak tűnő művelet. A csokornyakkendő a végeken levágtat piskótára emlékeztető és ezeket az idomokat szalagszerűen összefogó nyakkörűli hurok alkotja. Csomózása rutint igényel. A nyakkendő nevét onnan kapta, hogy az említett piskóta alakú idomrész egyikéből két irányba mutató „csokrot” kell formálni a bogozás során (6. ábra). A köthető változat (7/a. ábra) mel-

lett kényelmi okokból előre kötött csokornyakkendők (7/b ábra) is kaphatók.

A nyakkendők kiválasztása, ápolása

Az esztétikai tényezőkön túlmenően a nyakkendő minőségét is fontos ellenőrizni a vásárlás alkalmával. A láthatatlan betétrész biztosítja a termék kívánt volumenét, befolyással van a köthető csomó méretére, továbbá helyes kialakítása biztosítja a felkötés utáni gyűrődésmentességet. Ezért rendkívül fontos a betétanyag minősége, nyakkendőn belüli szabályos elhelyezkedése. Emiatt ajánlott a kiválasztott darabot a megvétel előtt egyszerűen ellenőrizni:

- A keskenyebb végénél kézbe fogott nyakkendő szabad lógása esetén nem szabad elfordulást, csavarodást észlelni (amennyiben esése nem egyenes, deformálódik, úgy szabása nem volt megfelelő).
- A hosszirányban óvatosan meghúzott nyakkendő nem nyúlhat (ha észrevehetően „enged” az anyag, akkor a kötés okozta terhelésre alakja maradandóan megváltozik).
- A főanyag háromrészes szabása biztosítja a nyakformához való jó igazodást (a két részből szabott nyakkendő kevésbé képes az optimális elhelyezkedésre).

A figyelemfelkeltést, eleganciát jelentő öltözködési kellékeknek is „lelkük” van, funkciójukat csak akkor tudják betölteni, ha a viselés után is törődnek velük. Elsősorban a használatot követő csomókioldás jelenti a legfőbb gondozó műveletet („nyakkendőgyilkos”, aki a kötést meglazítva büjki ki a hurokból és csomóra kötve tárolja pl. az öltöny vállfáján). Az időben kioldott csomó ellenére maradhatnak ráncok, gyűrődések a nyakkendőn (gondoljuk a feszesen meghúzott csomó eleve alakváltoztató hatására, ill. az esetleges izzadással párosuló nedves igénybevétel alakváltoztató erőinek kedvezőtlen következményére). Ilyenkor gőzöléses háztartási vasalóval próbálják meg kisimítani a nyakkendőt (esetenként több-kevesebb sikerrel). Tökéletes megoldást a speciális présvasaló garantál (lehajtható fedelű, gyengén fűtött asztali szerkezet, amelynek formai megjelenése az osztyasütőhöz hasonlít). Ezzel a módszerrel maximum 60 °C-on, kb. 20–30 percig kezelik a simítandó nyakkendőt. Az alacsonyabb hőmérsékletű és a hosszabb idejű terhelés kémleletes eljárás: a szálanyag belső szerkezetében okozott káros elváltozás kisebb mértékű, de aránylag tartós behatással mindennemű káros mellékhatás nélkül megszüntethető. A kellemetlenül megjelenő ráncok nemcsak a főanyagot érintik, hanem a vásznazó bélésre is kiterjednek, így a sima állapot visszaállítás a teljes termékre vonatkozó hatásokkal érhető el. Természetesen a kímélő tárolás is a minőségmegővő használat része, így a lakásban valamint az utazás során gondoskodni kell a félbehajtottan függesztett elhelyezésről (a szekrényben erre a célra a lengő-akasztó, útközben a nyakkendőtartó táskák szolgál).

A nyakkendő is *szennyeződik* a használat folyamán, sőt egyesek szerint mindennél jobban hajlamos az idegen anyagok felvételére. Ismertek a „nyakkendőpusztítóként” ismert ételek (a húslevesből a pörköltig), italok (vörösbort, kávé stb.) és egyéb (pl. rúzs, golyóstoll-tinta stb.). Durvább baleset esetén kevés a remény arra, hogy a nyakkendő károsodás nélkül túléli a végzetes foltok eltávolítását és újból valódi esztétikus látványt nyújt. Természetesen nem szabad otthoni módszerekkel (beleértve néhány könyv által ajánlott házi

praktikákat is) megkezdni a kárenyhítő pucolásokat, professzionális tisztításra van szükség. A tisztító szakember számára a folt alakja, színe, tapintása, szaga, a foltot okozó behatolása stb. árulkodik a „pecsét” eredetéről. Ennek ismeretében választja ki a szakember, hogy mechanikai kezeléssel, oldószeres vagy egyéb vegyszeres megoldással, emulgeálással, kombinált módszerrel vagy éppen fermentáló hatással végezhető-e el a folteltávolítás. A problémát több esetben az is fokozza, hogy a szennyezőanyag különféle, többféle módon eltávolítható komponensekből tevődik össze, ez esetben az előírt sorrendű kezelés a hatékony folteltávolítás alapja.

A nyakkendőbe varrt *kezelési jelképsorban* általában a következő piktogramokkal találkozhatunk:

- *kád (teknő)* szimbólum átlósan áthúzva: nem mosható (óvatosság egyéb nedves állapot esetén);
- *háromszög átlósan áthúzva*: tilos a fehérítés;
- *négyszetben belülről érintkező kör átlósan áthúzva*: forgódobos gépi szárítás tilos;
- *vasaló jelkép* 1 ill. 2 ponttal (a nyersanyag-összetételtől függően 110 ill. 150 °C-os talphőmérsékletű vasalóval vasalható);
- *kör* (vegytisztítási) jelkép, általában *P* betűvel és aláhúzással kiegészítve: perklór-etilén és az ide tartozó egyéb, tisztító szakember által alkalmazható oldószerekkel tisztítható; önkiszolgáló tisztítószalon igénybevétele nem javasolt).

Természetesen, mint minden textil-terméknél, a nyakkendőnél is elengedhetetlen a *nyersanyag-összetétel* megadása a ráerősített címkén. Kiemelendő, hogy mesterséges fiamentfonalból készült nyakkendőszövetek esetében tilos a „selyem” megnevezés használata, mert ez a hernyóselyemre utalna, hanem konkrétan kell a szálanyag csoportnév (nem márkanev) utalni, pl. 100 % poliészter stb.

A nyakkendő és a mindenkori divat

Egy-egy fejlett európai országban évente több tízmillió nyakkendőt vásárolnak. Persze vannak igazi „nyakkendő-mániások”, akik az előző szezonban viselt nyakkendőiket megőrzik ugyan, de soha többet nem veszik fel azokat – és van a másik szélsőség, akik nyakkendőt csak rendkívül ritka esetekben, „kényszerűségből” hordanak, számukra mindegy milyen és mikor vették vagy kapták azt. Általában azért elmondható, hogy elmúltak azok az idők, amikor a karácsonyra kapott nyakkendőnek egy évig ki kellett tartania.

A *nyakkendő klasszikus divatcikk*, ennek megfelelően az egyedi (exkluzív) és sorozatgyártásban készült tömegtermékek egyaránt fellelhetők az üzletek kínálatában. A divatpiramis csúcán az egyedi divat (pl. a kis darabszámú, önálló kollekciót képviselő, rendkívül drága „dizájner-márkák” megtestesítője) foglal helyet, ettől lefelé helyezkednek el a sorozatdivat igényes (pl. a kis sorozatú és színvonalas zsánerű „prêt-à-porter”) termékek, továbbá a magas, közepes és akár alacsony minőségi színvonalú gyártmányok.

A divat működését a gazdasági tényezők szerint két fő társadalmi csoport befolyásolja:

- a divatirányítók, az innovátorok, akik egyúttal a primer fogyasztók, a magas életszínvonalú rétegek képviselői is, külsőségükben is törekednek jobblétük mindennapi bemutatására; ők mindig az újat keresik, érzékenyek az alacsonyabb életszínvonalúak fogyasztásának felzárkóztatására;

- azok, akik különböző sebességgel követik a divatváltozásokat, akik mint tömegfogyasztók változó mértékű késéssel utánozzák a divatdiktátorokat. Ők fogyasztói oldalról keresik az újat, kimondottan töreksenek fogyasztási szokásaik hasonlóságával is kifejezni a hovatartozásukat. Hatásukra jön létre a tömegszerű termelés. A sorozatdivat fogyasztói korai és késői divatkövetők, ill. lemaradók alcsoportjaiba kategorizálhatók.

A divattrendek a mindenkorai szezon előtt másfél-két évvel válnak ismertté, ekkor szerezhető információ a várható színek, alapanyagok és formák (ideértve a felhasználásra kerülő nyakkendőszövetek választékát is) vonatkozásában. A trendek megbízhatóságát tekintve, a divat jövőjének megjöslása csak az érintett szakemberek szoros együttműködésével tehető a gazdasági siker kulcsává. Ezért lényeges a gyártók és forgalmazók részéről a rentábilis előállítás és értékesítés feltételeinek megteremtése. A marketingesek hatékony fogyasztói magatartáskutatással járulhatnak hozzá az új iránti fogékonyság megbízható felméréséhez. Leegyszerűsítve, tehát akkor megbízható a trend, ha az „ipar-ipar” ill. „ipar-kereskedelem” kapcsolatból a fogyasztónál sikeres termék jelenik meg (a keresletet garantáló kedvező eladási árral ill. optimális árréssel). A vertikális összhang, a koordináció fontos eleme a kellő divatpropaganda a termék korrekt piaci elfogadtatásával (nem egyszerű népszerűsítéssel, hanem az átfogó változások széleskörű bemutatásával). A pontatlan prognózis kellemtelen következménye az eladatlan készletek felhalmozódása, amely akciók, árleszállítások és egyéb mobilizáló kényszerintézkedésekkel mérsékelhetik a további veszteségeket (igaz, a nyakkendők esetében ritkább a leértékelés).

Innovatív megoldások a nyakkendőknél

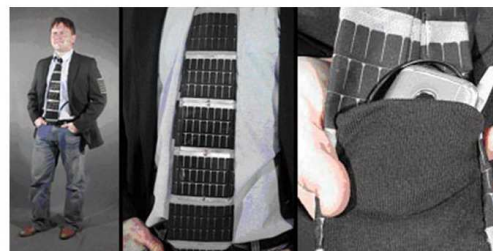
A modern technika, az „intelligens ruházat” fejlesztési irányai nem kerülhetik el a nyakkendőket sem. Ebből mutatunk be néhány érdekességet az alábbiakban.

- Optikai szálak, száloptikás képernyők segítségével képek, feliratok jeleníthetők meg a textilanyagon, valamint LED-ek alkalmazásával világító öltözkiegészítők állíthatók elő. A szál alakú LED-ekkel és elektromosságot vezető szálakkal kombinált kelmékből különböző színben világító nyakkendők is készülhetnek. A hagyományos LED-ekkel számos bohókás nyakkendő van forgalomban már régebb óta.

- A napelemek beépíthetők a nyakkendőbe is. Ezek olyan szilárdtest eszközök, amelyek a fénysugárzás energiáját közvetlenül villamos energiává alakítják. Az energiaátalakítás lényege, hogy a fény elnyelődésekor mozgásképes töltött részecskéket generál az erre alkalmas panel. Az így nyert árammal pl. hallókészülék működtethető, de egyéb célra is felhasználható (pl. mobiltelefon utántöltése stb.). (8. ábra.)

- A színüket változtató textiliák nemcsak a katonai rendeltetéseknél előnyösek (álcazási céllal). Az elektromos jelre fényvisszaverő képességét módosító textílfelület szín- és mintázatváltozást produkál (emiatt nevezik őket „kaméleon-textiliáknak”). Egyedi nyakkendőknél is használható ez a megoldás.

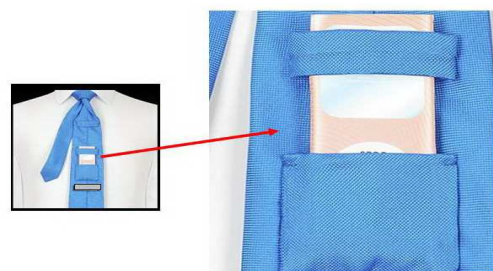
- Az alakemlékező textiliák az adott hőmérsékleten maradandónak tűnő változásaik ellenére képesek visszaemlékezni eredeti állapotukra. Ehhez a szükséges

8. ábra. Napelemek nyakkendőben

9. ábra. Apró kamera nyakkendőben

10. ábra. MP3 lejátszó a nyakkendőben

formát a kritikus hőmérséklet felett alakítják ki. Az alakmemória alacsonyabb hőmérsékleten még nem működik, de a kritikusnál magasabb hőfokon visszaáll a kívánt forma. Ma már léteznek egyedi megoldások is, pl. hőhatásra felgyűrődő ingujjak, vasalást nem igénylő aktiválható anyagokból készült ruházati termékek. A nyakkendőknél is elképzelhető ilyen luxus, pl. a melegben meglazuló, vagy éppen hóbortosan alakváltoztató csomó.

- A mini kamera vagy hangfelvevő nyakkendőbe történő beépítése már elterjedt megoldás. Persze a felvételt készítés lehetősége csak törvényes eszközökkel történhet (sőt az ilyen termékek behozatala is külön engedélyhez kötött!). (9. ábra.)

- A szórakoztató elektronika is helyet kapott a nyakkendőben, pl. MP3 lejátszó is elhelyezhető a nyakkendő hátoldalán. (10. ábra.)

Felhasznált irodalom

- [1] Michael Adam: Nyakkendők könyve – A nyakkendőkötés titkai; K.u.K. Kiadó, 1997.
- [2] Michael Adam: Nyakkendők könyve – A nyakkendőkötés művészete; K.u.K. Kiadó, 2000.
- [3] Laczkó Annamária: Nyakkendőgyártás a Roland Divatház-nál; KMF zárdolgozat, 1996.
- [4] Neményiné dr. Gyarmathy Margit és szerzőtársai: Divatismeretek; Magyar Divat Intézet – Göttinger Kiadó, 1999.
- [5] Nyakkendőgyártók termékismertetői